

Стрелковська Ю.О.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗЛОЧИННІСТЬ ІНОЗЕМЦІВ

Глобалізаційні процеси та низка негативних явищ, таких як економічна криза, безробіття, загострення соціально-політичної обстановки, бойові дії та інші, обумовили посилення міграційних процесів, яке спостерігається останнім часом у світі. Порівняно недавно Україна посіла 10 місце за кількістю іноземців, які проживають в ній - майже 500 тисяч людей. Слід зазначити, що це лише офіційні дані, які не враховують нелегальних мігрантів, які перебувають на території країни незаконно. Найпопулярнішими країнами походження мігрантів є Російська Федерація, Молдова, Білорусь, Узбекистан, Грузія, Вірменія, Азербайджан тощо.

Щодо криміногенності міграції та масштабів її впливу на злочинність в кримінологічній літературі існують різні точки зору, однак ні в кого не викликає сумнівів, що значні переміщення населення та його наслідки не можуть не впливати на криміногенну ситуацію в країні. Останнім часом все частіше можна зустріти повідомлення у засобах масової інформації про масові заворушення з боку мігрантів, що не додає позитивного ставлення до іноземних громадян з боку представників титульної нації.

Офіційна статистика останніми роками фіксує збільшення випадків вчинення злочинів іноземними громадянами. Так, починаючи з 2006 року спостерігається зростання цього виду злочинності: у 2006 році було зареєстровано 2569 злочинів, вчинених іноземцями, у 2007 р. - 3111 злочин, у 2008 р. - 2788 злочинів, у 2009 - 2895 злочинів, у 2010 р. - 3524 злочини, у 2011 - 3778 злочинів. Таким чином, приріст злочинності іноземців у 2011 році до 2006 року становить 47%, що вдвічі перевищує темп приросту всієї зареєстрованої злочинності за вказаний період, який становить 22,6%. Слід вказати також на ще одну негативну тенденцію злочинності іноземців - збільшення кількості осіб, що вчиняють злочини, яке опережає зростання рівня злочинності. Так у 2011 році приріст кількості іноземців, що вчинили злочини на території України порівняно з 2006 роком склав 63,7%, при цьому найбільші темпи приросту спостерігалися останніми двома роками, що не корелює з рівнем злочинності цього виду.

Вищенаведене обумовлює необхідність більш глибокого дослідження означеного виду злочинності та його детермінант. Розпочати слід з його визначення, відносно якого, як це часто буває, не має однастайності. В кримінологічній науці на даний момент існує декілька підходів до вивчення кримінальної активності іноземних громадян. Крім терміну «злочинність іноземців (або іноземних громадян)» в літературі можна зустріти також такі поняття як «злочинність мігрантів» та «злочинність, пов'язана з іноземцями». Виходячи з цього слід встановити співвідношення вищенаведених термінів.

Найчастіше злочинність іноземців розглядають як складову злочинності мігрантів, яка виокремлюється на підставі такої характеристики суб'єкта злочину, як його переміщення через кордон тих чи інших територій зі зміною назавжди або на час постійного міста проживання або з регулярним поверненням до нього (Кримінологія: под. общ.

Ред.. д.ю.н. А.И. Долговой, 2002, С.799). При такому підході під злочинністю іноземців можна розуміти відносно самостійне, масове та суспільно небезпечне явище, яке виражається в сукупності злочинів, що вчиняються іноземцями на території даної держави, і детермінуються сукупністю об'єктивних і суб'єктивних факторів, серед яких основним є кримінальна міграція (Василькин О.А. Криминальная миграция как основной детерминант преступности иностранцев // Миграционное право. - 2008. - №2. - С.41).

Незважаючи на те, що вищенаведена позиція зустрічається досить часто, не всі автори підтримують вищенаведений підхід до розуміння злочинності іноземців та співвідношення зазначених понять. Так, існує думка, що злочинність іноземців та злочинність мігрантів не є тотожними поняттями і відповідно мають низку відмінностей. Так, на думку К.І. Богомолової, суттєва відмінність злочинності іноземців від злочинності мігрантів (якими можуть бути не лише іноземці, а й у випадку внутрішньої міграції - безпосередньо громадяни країни про яку йде мова) полягає в національних рисах, менталітеті, ціннісних орієнтаціях, життєвому укладі, звичаях, звичках, принципах, що сформувалися протягом усього життя в своїй рідній країні, які досить часто не співпадають з правовими вимогами країни-перебування (Богомолова В.И. Преступность иностранцев как объект самостоятельного исследования // Правовая культура. - 2011. - №1 (10). - С.202-203). Виходячи з таких відмінностей вищезазначений автор пропонує використовувати термін «злочинність, пов'язана з іноземцями», під якою слід розуміти самостійний, специфічний вид злочинності, що складається із сукупності кримінально караних діянь, вчинених на території певної країни за певний проміжок часу іноземцями та відносно них, що характеризується своїми кількісно-якісними показниками та кримінологічними особливостями.

Вищенаведений підхід викликає деякі зауваження, оскільки фактично поєднує в собі два різні види злочинності - злочинність іноземців та частину «національної» злочинності, жертвами якої стають іноземні громадяни. Вбачається недоцільним таке розширення предмету дослідження, оскільки детермінанти зазначених видів злочинності будуть суттєво різнитися. Так, серед основних криміногенних факторів першого виду злочинності виступають нелегальна міграція, проблеми соціальної адаптації, обумовлені процесами маргіналізації, мовний бар'єр, у випадку з нелегальними мігрантами - також відсутність офіційного статусу, що не дозволяє легально працевлаштуватися. Стосовно другого виду - злочинів, жертвами якої стають самі іноземці, то їх детермінантами виступають ксенофобні настрої, які останнім часом все більше поширюються, формування засобами масової інформації негативного образу мігранта, що призводить до зниження рівня засудження злочинів проти іноземців.

Слід зазначити, що в науці майже не приділяється увага злочинам, що вчиняються особами без громадянства, причини та умови яких майже повністю збігаються з факторами злочинності іноземців. Виходячи з цього, пропонується досліджувати злочинність іноземців та осіб без громадянства разом як окремих вид злочинності - різновид злочинності мігрантів (зовнішніх, у тому числі нелегальних), що становить суспільне небезпечне, відносно масове, історичне мінливе явище, яке проявляється у певній кількості вчинених ними злочинів на визначеній території за визначений проміжок часу.